

91.82
1241

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. XI, св. 7—10.

БЕОГРАД, 1961.

САДРЖАЈ

	Страна
1. М. Стевановић: Падежне синтагме с предлогом <i>за</i> . . .	207—225.
2. М. Павловић: Објашњење једне појаве формалне неконгруенције у броју	226—228.
3. Св. Марковић: Из правописне праксе	229—233.
4. А. Пецо: Облици топонима у књижевном језику	234—248.
5. Мидхат Шамић: Нека запажања о правилима новог <i>Правописа</i> у вези с писањем туђих имена	249—254.
6. Душанка Игњатовић: Откуда именици <i>глад</i> два рода и две промене	255—259.
7. Из лексикологије	
I. Д. Барјактаревић: <i>Пракљача, йорајка, йераљка, йерач</i>	260—262.
II. Драгољуб Д. Јеремић: О глаголу <i>обресѣи</i> (<i>се</i>), <i>обреѣи се</i>	262—269.
III. Берислав М. Николић: Етимолошки приноси	269—272.
8. Милоје Р. Николић: Прилози упознавању живота и рада Александра Белића	273—304.
9. Језичке поуке	305—310.
10. Регистар	311—328.

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник дописник др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА

БЕОГРАД

1961.

Слог: Издавачке установе „Научно дело“, Београд, Вука Караџића бр. 5.
Штампа: Графичко предузеће „Радиша Тимотић“, Београд, Обилићев Венац 5

НЕКА ЗАПАЖАЊА О ПРАВИЛИМА НОВОГ ПРАВОПИСА У ВЕЗИ С ПИСАЊЕМ ТУЂИХ ИМЕНА

Поред неких других добрих, и срећних рјешења, нови *Правопис српскохрватског језика* је добро ријешено, у неким случајевима, и проблем писања туђих имена. Најзначајнија новина у том смислу је, по нашем мишљењу, увођење двоструког начина писања имена при његовом првом помену: ако се име пише фонетски, у загради треба, први пут, додати и изворно писање његово; а ако се оно пише изворно, треба додати у загради, при првом помињању, његов изговор. На тај начин је име постало потпуно одређено и идентификовано.

То, међутим, није био случај раније, када се страном име писало у неком тексту само фонетски или само изворно. Први (фонетски) начин писања имена пружао је могућност за разне врсте транскрибовања. Дешавало се да се неко страном име фонетски транскрибује на неколико начина, тако да га је било тешко препознати. Да поменемо само нека француска имена чија нам се различита транскрипција сачувала до данас, као: Brunetière (Бринетјер, Бринтјер), Huysmans (Хисманс, Уисманс), Fénelon (Фенелон, Фенлон) итд. Уз то, што је представљало још већи недостатак, понекад је било немогуће идентификовати туђе име, будући да су се имена двају (или чак и више) лица изговарала и писала фонетски на исти начин: Дикло (Duclos, Duclaux), Русо (Rousseau, Rousseaux), Бел (Beyle, Bayle) итд. Тешкоће око идентификовања имена јављале су се и онда када се изговор имена знатно удаљавао од његовог писања: ко би, на примјер, могао погодити да *Ан* означава писца који се изворно пише: *Нанр*. А да и не говоримо о томе да читалац није могао на тај начин никад ни сазнати како се дотично име пише.

С друге стране, изворно писање (ако оно није, као што је био случај раније, пропраћено изговором) задавало је читаоцу мање или веће тешкоће у читању. Ту недавно смо били свједоци да је један образован човјек, технички стручњак, који није познавао француски језик, стално изговарао име познате аутомобилске фирме *Рено* онако како се оно пише — *Renault*. А још нам је и данас у свјежој успомени деформисани изговор Черчиловог имена за вријеме посљедњег рата. Тај изговор је био толико комичан и скаредан да га не можемо овдје ни поновити. Дешавало се да читалац, на тај начин, никад и не сазна правилан изговор туђег имена.

Новим правописом су, дакле, избјегнути ови и овакви неспоразуми и незгоде.

Али, поред овога и других добрих рјешења, нови *Правопис* је поставио и нека правила која нам се не чине најсрећнија. Мислимо првенствено на правила у вези с изворним писањем туђих имена.

Прије свега, чини нам се сувише крутим правило да је „у научним дјелима, у уџбеницима средњих и виших школа и у сличним књигама (...), када се пишу латиницом, обавезно (...) изворно писање ...“ (стр. 148). Другим ријечима, у књигама научног и стручног карактера нови *Правопис* допушта фонетско писање имена само у ћирици, док га у латиници уопште не дозвољава. При доношењу овога правила значајни улогу, поред неких других момената, играла је несумњиво и традиција изворног писања, која је раширена нарочито у оним нашим подручјима гдје преовладава употреба латинице. Али, поред те традиције, постојао је и раније у неким нашим крајевима (Босна и Херцеговина, Војводина, Србија) — а он је послвије рата све више хватао коријена како се све више ширила у овим подручјима употреба латинице — обичај да се туђа имена и у латиници пишу фонетски. Налазим да је требало, водећи рачуна о овом моменту, допустити фонетско писање имена и у дјелима научног и стручног карактера, као и у уџбеницима, када су они написани латиницом. О дубљем коријену оваквог начина писања може се закључити донекле и из чињенице да се поменуто правило новог *Правописа* данас у потпуности и не примјењује: издавачка предузећа у Босни и Херцеговини, на примјер, и у овој врсти књига, када су оне

писане латиницом, пишу често туђа имена фонетски, с тим што у загради додају, при првом помену имена, изворно писање. Према томе, у новом издању *Правописа* требало би ово имати у виду, па допустити оно што се и онако већ чини.

Што се тиче изворног писања имена, оно је потпуно прихватљиво, и не поставља се никакав проблем, када је име употребљено у номинативу. Тешкоће наступају тек када је оно у разним падежима, као и кад се из њега изводи присвојни придјев. С обзиром на опште „правило да се туђа властита имена мијењају по правилима нашега језика и онда када задржавају свој изворни облик и да се исто тако према правилима нашега језика пишу и мијењају и њихови присвојни придјевии“ (стр. 150), нови *Правопис* прописује да се, у оба ова случаја, име и његов падежни или придјевски наставак пишу састављено, без икаквог обиљежавања имена и наставка. А ово нам се (без обзира на традицију која је у неким нашим подручјима ухватила јаког коријена) не чини баш срећним рјешењем. И то из разлога што у том случају настаје, у ствари, повезивање двају елемената потпуно различитих по својој природи и страних један другоме: туђег, изворног елемента (туђе име) и нашег, фонетског елемента (наш наставак), — повезивање које је, ако се ничим не обиљежи (цртицом, на примјер), неспретно и извјештачено за неког који на њега није још свикао толико да му оно више и не боде очи и да о томе више и не мисли. Ако бисмо се хтјели изразити у једној смјелијој слици, рекли бисмо да нам то неприродно комбиновање двају разнородних елемената изгледа отприлике онако као кад бисмо на себе обукли један дио туђе, западне, и један дио наше, националне одјеће, рецимо фрак и црногорску капу. Јер, доиста, долазимо понекад до врло чудних, накарадних хибридних творевина при изворном писању туђих имена у деклинацији и присвојним придјевима. Примјери неких француских имена најбоље ће то показати:

Rousseaux (André): Rousseauxvljev¹; Rousseau (Jean—Jacques): Rousseauu (дат.), Rousseauvljev; Marivaux: Marivauxvljev; Gobineau: Gobineauu (дат.), Gobineauvljev, итд. (Нешто мање накарадни су

¹ Овакви облици присвојног придјева су доста раширени у неким нашим бројевима.

други облици присвојних придјева: Rousseauov, Rousseauxov, Gobineauov).

Barye: Baryeja, Baryeju, Baryejev; Vogüé: Vogüéa, Vogüéov; Sée: Séea, Séeu, Séeov; Vigny: Vignuja, Vignujev; Guitry: Guitryja, итд.

Или вокатив француских имена уколико се он употребљава: Molière (Molièree!), Courteline (Courtelinee!), Georges (Georgesee!), и сл.

Понекад не стоји ствар боље ни са именима других нација. На примјер: Györgya: Györgye (Ђерђе), Györgyi (Ђерђи), Györgyin (Ђерђин), и сл.

Што је још горе, код неких имена настају незгоде и неконсеквентности у читању. Такав је случај с неким романским именима: Petrarca, Bianca, Casablanca итд. Да би се, вјероватно, избјегле те и сличне незгоде, нови *Правоиус* је прописао да се у овим именима, у деклинацији и у присвојним придјевима, пише *к* (мјесто *ц*): Petrarke (мјесто Petrarce), Bianke, Bianki (мјесто Biance, Bianci), Casablanke, итд. Дакле, одступио је овде од консеквентне примјене изворног писања. Међутим, има читав низ других романских (француских) имена која изазивају незгоде у читању, а она су подведена под опште правило. Таква имена су, на примјер: D'Avenat (Давна — из *Травничке хронике*): D'Avene или D'Avenata (D'Avne или D'Avnaa), D'Aveni или D'Avenatu (D'Avni или D'Avnau), D'Avenin или D'Avenatov (D'Avnin или D'Avnaov), итд. — Planat: Planatov (Planaov). — Dupin (и сва имена на *ин*: Rodin, Janin, Siffrein, Scapin, Salavin, Beauquin, итд.): Dupina (Дипена, иако би се морало читати према ономе како је написано: Дипина; а понекад се тако и чита: Calvina). — Rabelais: Rabelaisov (Раблеов). — Guizot: Guizotov (Гизоов). — Leblois: Lebloisu. — Dumas: Dumasa, Dumasu, Dumasov, итд.

Какво би онда могло да се постави опште правило за писање туђих имена у деклинацији и у присвојним придевима? Ми видимо двије могућности:

1. Најприродније и најбоље рјешење било би: да се имена у деклинацији и у присвојним придјевима (а, евентуално, и у номинативу) пишу фонетски, с тим да се, при првом помињању, име напише и изворно, и то у номинативу. Не само да би се на тај начин избјегло неприродно и незгодно повезивање разнородних елемената, него оваквом рјешењу иде у прилог и чињеница

што су многа страна имена, дугом употребом, толико постала саставни дио наше цивилизације да се њихова промјена врши према промјени наших имена: Иго, Ига, Игу, Игов (поред: Иго, Игоа ...); Бокачо, Бокача ...; Петрарка, Петрарке, Петраркин ...; Дима, Диме, Дими ... Чак су нека од њих промијенила и акценат: Балзак (мјесто француског акцента на посљедњем слогу, који је код нас риједак, и „педантан“). Овај начин писања је по нашем мишљењу, утолико прихватљивији што и нови *Правопис* предвиђа фонетско писање „ако придјеви и именице изведене од властитих имена имају опће значење“: шекспирски, волтеровски, бодлеровски, и сл. (стр. 152). Преимућство оваквог начина писања лежи и у томе што, у загради, у номинативу можемо написати свако име у правом смислу изворно, сваком ортографијом и сваком азбуком (руском, арапском, кинеском) ако хоћемо. Опште узевши, дакле, требало би сматрати: чим се неко име мијења по нашој деклинацији или се из њега изводи присвојни придјев, оно је на извјесни начин „понашено“, и према томе треба га писати фонетски (као бодлеровски и сл.).

2. Уколико се горњи принцип не би могао прихватити услед тога што је изворно писање, и у деклинацији и присвојним придевима, већ ухватило јаког коријена у неким нашим крајевима, онда би се могла бар између изворног и фонетског дијела, то јест између туђег имена и нашег наставка, ставити цртица и на тај начин обиљежити граница између та два разнородна елемента. При томе, нема никаквог проблема кад се наставак додаје потпуном имену: Guizot-ov, Baruc-ja, Dupin-u, Leipzig-a, итд. Тешкоћа настаје кад се наш наставак не додаје на потпун облик туђег имена, као што је случај код имена: Воссассио, Ретрагса, Тиза, и сл. Али овај проблем није нерјешљив, и он заслужује труда да се за њега нађе посебно и прихватљиво рјешење, с обзиром на чињеницу да би многе незгоде и неспретности које носи са собом састављено писање биле избјегнуте.

Изназила нас је и чињеница да нови *Правопис* поставља правило фонетског писања за придјеве као што су: бодлеровски, волтеровски и сл., а допушта изворно писање ријечи као што су: leipziški, münchenki, и аналогно томе: züriški, nantesski²

² Присвојни придјев изведен од имена: *Nantes*.

(нантски едикт), и сл. За ове ријечи има, по нашем мишљењу, још више разлога за фонетско писање, будући да је код неких од њих посљедњи сугласник доживио промјене (лајцишки, цистришки и сл.). Према томе било би природније и овакве ријечи писати само фонетски.

Исто тако нам се чине незгодним облици као: *Champagna*, *Jeannetta*, *Toulousa*, *Columbija*, *Élisa* итд. Овако писана, ова имена нису у потпуности ни туђа (која имају облик: *Champagne*, *Jeannette*, *Toulouse*, *Columbia*, *Élise*), ни наша, него неке хибридне ријечи, дијелом туђе а дијелом наше. Стога сматрамо да би те ријечи изворно требало писати само у правом туђем облику: *Champagne*, итд. (поред фонетских облика: Шампања, итд.).

Даље, с обзиром на честу неуједначеност и збрку, било би потребно одредити кад ће се нека имена, у фонетском писању, транскрибовати са *je*, а кад са *iје*: Нодје (*Nodier*), Нозјер (*Nozière*) и сл.; али Дрије (*Drieu*), Босије (*Bossuet*), Баријел (*Barruel*), Шеније (*Chénier*) итд.

Мидхай Шамић